

Izhaja vsak četrtek

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Trst, Ul. Martiri della Libertà
(Ul. Commerciale) 5/1, Tel. 28-770
Za Italijo: Gorica, P.zza Vittoria
18/II, Pošt. pred. (casella post.)
Trst 431. Poštni č. r.: Trst, 11/6461
Poštnina plačana v gotovini

NOVI LIST

Posamezna št. lir 30.-
N A R O C N I N A:
tromesečna lir 350 - polletna lir
650 - letna lir 1250. — za ino-
zemstvo: tromesečna lir 600 - pol-
letna lir 1100 - letna lir 2200.
Oglasi po dogovoru
Spedizione in abb. postale I. gr.

ŠT. 219

TRST, ČETRTEK 11. SEPTEMBRA 1958, GORICA

LET. VII.

OKOLI FORMOZE GRMIJO TOPOVI

Svetovni mir je iznova ogrožen

Pretnje Sovjetske Rusije - Politično ozadje vojaških dogodkov - Igra z ognjem

Oboroženi spor, ki je izbruhnil med rdečo Kitajsko in nacionalistično Formozo, močno vznemirja mednarodno javnost. To zlasti zaradi tega, ker je Mao Tse Tung v terek tako srdito obstreljeval obalni otok Quemoy kot še nikdar od pričetka sovražnosti. Dne 23. avgusta so njegovi topovi s Kitajske celine zatreskali na otok nad 8000 granat, v terek pa okoli 50.000 in obstreljevanje je trajalo neprekinjeno skoro 11 ur.

To je Mao Tse Tung storil, čeprav so Združene države izjavile, da komunistični Kitajski ne bodo dovolile zasesti s silo nacionalističnih otokov Quemoy in Matsu. Če bi Mao to poskusil, bo Amerika priskočila Šeku na pomoč z vsemi svojimi oboroženimi silami.

MAO JE POSTAL OPREZEN

Svoj sklep so Združene države potrdile z dejanji: v morskem prelivu Formoze so poslale svoje sedmo vojno brodovje, ki je spremljalo in zaščitilo Čang Kaj Šekove ladje, ko so prinašale proviant na Quemoy in sosedne otoke.

Ameriška odločnost je povzročila, da si Mao ni upal napasti Quemoyja. Ravno tako so njegove oborožene sile skrbno pazile, da ne trčijo na Amerikance, zavedajoč se, da bi ti na silo takoj odgovorili s silo. Tako se je glasilo povelje z Washingtona.

Kaj bi iz tega moglo nastati, Amerikance očitno ni mnogo brigalo. Bistveno jim je bilo, da se ne dajo strahovati od Mao Tse Tunga ter pridejo s tem ob mednarodni ugled.

V svoji politiki so uspeli, zakaj Mao je iznenada predlagal, naj bi Kitajska in Amerika obnovili diplomatska pogajanja, ki sta jih prekinili pred enim letom. Vodila naj bi jih kitajski in ameriški veleposlanik v Varšavi ter na njih obravnavala tudi vprašanje Formoze.

Washington je predlog brez odlašanja sprejel.

GROZILNE BESEDE NIKITE HRUŠČEVA

Tedaj je Hruščev iznenada poslal Eisenhowerju pismo, v katerem opozarja Amerikance, da je Sovjetska Rusija čvrsto odločena, da stopiti na stran komunistične Kitajske, če bi jo kdo napadel.

Vprašanje Formoze je zadeva, poudarja Hruščev, ki »jo bodo morali vzeti v pretres Združeni narodi, ker bomo vsak oborožen nastop proti Kitajski ljudski republiki smatrali za vojno dejanje, uperjeno zoper samo Sovjetsko zvezo.«

To pomeni s preprostimi besedami, da se bo Rusija, če se Amerika dotakne Mao Tse

Tunga, posegla vmes, tako da se bo spor neizogibno pretvoril v novo svetovno vojno.

Da se človeštvo toliki nesreči izogne, je nujno potrebno, da Združene države čimprej odpokličejo svojo 7. vojno mornarico iz vodovja Formoze.

Hruščev svari Ameriko pred dejanji, ki bi »lahko imela nepopravljive posledice.«

ODGOVOR IZ WASHINGTONA

Hruščev je poslal Eisenhowerju pismo v ponedeljek in prejel še isti dan odgovor.

Amerika, je v njem rečeno, se zaveda nevarnega položaja, ki je nastal na Daljnem vzhodu, toda nevarnost so izzvali »kitajski komunisti, ki so od 23. avgusta dalje podvrgli Quemoy množičnemu bombardiranju svojega topništva ter ovirali redno oskrbovanje prebivalstva in posadke otoka, ki štejeta 125 tisoč oseb.«

Mao Tse Tung je otvoril oborožen napad, ne da bi ga bil kdo izzval. Pač pa je njegov uradni radio izjavil, da se s temi vojnimi dejanji pripravlja zasedba Formoze in otokov Quemoy in Matsu.

Če hočemo odstraniti nevarnost, ki grozi svetu, je zato v prvi vrsti potrebno, da se Mao Tse Tung pri uresničevanju svojih političnih ciljev odpove nasilnim sredstvom.

Amerika poziva Sovjetsko Rusijo, naj v tem smislu vpliva na kitajske komuniste.

Ameriški zunanji minister Dulles je že

dan zatem izjavil, da je Amerika voljna Mao Tse Tungu v marsičem popustiti, če se obveže, da se v svoji politiki ne bo posluževal nasilja, temveč le pogajanj.

ZAKAJ OBSTRELJEVANJE IN GROŽNJE?

Nastane vprašanje, zakaj rdeča Kitajska čedalje srditeje obstreljuje Quemoy, četudi ve, da otoka ne bo mogla zavzeti, ker bi Amerikanci to preprečili. In čemu poziva Hruščev Združene države, naj brez odlašanja umaknejo 7. vojno mornarico iz vodovja Formoze, ko že vnaprej ve, da se to na njegov poziv ne bo nikoli zgodilo?

Ali hočeta Kitajska in Rusija novo svetovno vojno? Po našem je to izključeno. O Rusiji je splošno znano, da noče nove vojne, ker potrebuje dolgotrajen mir za izgradnjo in razvoj gospodarstva v svoji ogromni, še neizkoriščeni deželi. Za cilj so si Rusi postavili, da v dogledni dobi dosežejo Združene države ter jih, kakor ponavlja Hruščev, prekosijo. Razen tega so sovjetski narodi vojne do grla siti.

Kitajska pa brez pristanka in opore Rusije ne more začeti vojne, ker bi jo Amerika v zelo kratkem času porazila in Mao Tse Tunga uničila.

Kakšen smisel naj torej imajo obstreljevanja Quemoyja in pretnje Nikite Hruščeva?

Kaj Mao v resnici hoče

Ker se Amerika v pogodbi s Čang Kaj Šekom ni obvezala, da bo z vojsko ščitila pred komunisti tudi Quemoy in Matsu ter ostale otoke ob obali kitajske celine, je Mao hotel predvsem preizkusiti odpornost Združenih držav. Upal je, da Washington zavoljo teh otočičev ne bo hotel tvegati vojne ter jih raje prepustil svoji usodi.

V tem pričakovanju pa se je, kot vidimo, prevaril.

Drugi njegov namen je bil, da spravi vprašanje Formoze in mednarodni položaj same Kitajske v razpravo pred Združene narode in svetovno politično javnost.

Današnje stanje je za rdečo Kitajsko zares neznosno. Ogromna država šteje 600 milijonov ljudi, a ji ni priznana pravica, da bi bila članica Združenih narodov. V Varnostnem svetu zastopa Kitajsko kot Ameriki in Rusiji enakovredno velesilo Čang Kaj Šek s svojo Formozo, ki ima 8 in pol milijona prebivalcev.

To je tudi po mnenju uglednih državnikov na zapadu očitna krivica, posebno če po-

mislimo, da so bile pripuščene v Organizacijo združenih narodov vse ostale komunistične države na svetu.

Zakaj naj bi bila Kitajska izjema? S tem da se Amerika protivi njenemu pristopu, naglašajo zlasti Angleži, sili sama Mao Tse Tunga v naročje Kremlja.

To je tudi vzrok, zakaj se Mao na vse načine trudi iztrgati se iz politične osamljenosti. Da bi pritegnil na Kitajsko pozornost sveta, se je spustil v nevaren oborožen boj proti Čang Kaj Šeku. S tem hoče prisiliti Ameriko na pogajanja in v tem bo skoró gotovo uspel.

Četudi nihče ne mara nove vojne, se pa lahko zgodi, da kljub temu po nepremišljenosti ljudi izbruhne. Ta strah je izrazil angleški filozof Bertrand Russel z naslednjimi besedami:

»Če nekega dne obtiči Dullesu zajtrk na želodcu ali če Mao Tse Tung vstane slabe volje, bodo stotine milijonov človeških bitij umrle ne le na Kitajskem, v Rusiji in Ameriki, marveč tudi v Evropi, Afriki in v nevtralnih deželah Azije.«

NOVICE Z VSEGA SVETA

ARABCI SE ZDRUŽUJEJO

Znano je, da so se arabske dežele pred leti povezale v tako imenovano Arabsko ligo, da bi složno branile svoje skupne koristi.

Odkar je v njej prišel do vodilne vloge Naser, so se pa začele med Arabci razprtije. Zdela se je, da bo liga sčasoma razpadla. Razen tega nista Maroko in Tunizija hotela nič slišati o Naserju. Obe deželi sta videli svojo bodočnost v krepki zvezi z zapadom ter se zato nista marali včlaniti v protizapadno Arabsko ligo.

Na zadnjem zasedanju Združenih narodov se je pa zgodil čudež, da so se sprti Arabci naenkrat sporazumeli ter predložili o sporu na Srednjem vzhodu skupno resolucijo, ki jo je glavna skupščina soglasno sprejela.

Prejšnji teden je pa iznenadila mednarodno javnost vest, da sta sedaj tudi Tunizija in Maroko zaprosila za vstop v Arabsko ligo.

To je znak, da Naser spreminja svojo politiko, obenem pa dokaz, da je narodno združevanje Arabcev zgodovinsko gibanje, ki ga nihče ne more več zajeziti.

BULGANIN ODSLOVLJEN

Osrednji odbor boljševiške stranke je v petek izključil iz svoje srede bivšega ministrskega predsednika maršala Bulganina, ki je svoj čas veljal za prijatelja Nikite Hruščeva. Saj je 1. 1955 pomagal Nikiti, da je namesto Malenkova postal glavni tajnik stranke.

To prijateljstvo se je pa omajalo, ko so Molotov, Kaganovič in ostali Stalinovci poskušali kasneje strmoglaviti Hruščeva. Tedaj je Hruščev rešil maršal Žukov, medtem ko ga je Bulganin pustil na cedilu. V najnevarnejših trenutkih je stal ob strani in čakal, kdo bo zmagal.

Tega Hruščev ni mogel pozabiti. Zato je Bulganin moral pred 5 meseci kot načelnik vlade odstopiti in njegovo mesto je zavzel sam Hruščev. Nezanosljivi mož je bil imenovan za predsednika Narodne banke, sedaj ga je pa Hruščev potisnil še za klin niže; s tem da ga je vrgel iz osrednjega odbora stranke ter tako spraval ob vsak vpliv.

Borba za oblast se v Sovjetski Rusiji, kot vidimo, nadaljuje.

AMERIKA IN POLJSKA

Zadnje tri mesece so Združene države poslale Gomulkovi Poljski 420 tisoč ton žita. Do kraja tega meseca bo Gomulka prejel iz Amerike še nadaljnjih 170 tisoč ton.

Združene države podpirajo Poljsko zato, da bi laže mogla braniti svojo neodvisnost od Kremlja.

NAPADI NA JUGOSLAVIJO

V Pragi je začel izhajati časopis »Vprašanja miru in socializma«, ki ga bodo tiskali v 16 jezikih. Namenjen je komunističnim strankam in njihovim podpornikom v svetu. Prva številka je že polna napadov na Jugoslavijo.

ZA NEVTRALIZACIJO FORMOZE

Angleška Laburistična stranka, o kateri se zdi, da bo v doglednem času spet na vladi, je v ponedeljek zavzela stališče do spora na Daljnem vzhodu.

Formoza z otoki Peskadores naj se proglašajo za nevtralno državo pod nadzorstvom Združenih narodov, medtem ko so otočiči, ležeči tik kitajske celine, sestavni del Kitajske. Laburisti toplo pozdravljajo pogajanja, ki so se začela med Ameriko in komunistično Kitajsko, ter zahtevajo, naj se ta spopolni v Organizaciji združenih narodov.

MONTGOMERY V BEOGRADU

Slavni angleški vojskovodja maršal Montgomery, ki se je proslavil zlasti s svojimi zmagami nad Hitlerjevimi in Mussolinijevimi armadami v Afriki, je te dni obiskal Jugoslavijo, kjer se je sestal v Beogradu s predsednikom Titom.

ZAGREBSKI VELESEJEM

V soboto so v Zagrebu slovesno otvorili jesenski mednarodni velesejem, na katerem sodeluje okrog 5000 razstavljalcev iz 27 držav. Zlasti močno je zastopana Italija, ki se je med izvozniki iz Jugoslavije uvrstila zadnja leta na prvo mesto.

Obseg razstavnih prostorov je 12 krat večji kot l. 1947.

Izredno prisrčno čestitko je poslal prirediteljem tudi predsednik Združenih držav Eisenhower.

DOLARJI AMERIŠKIH POTNIKOV

Ameriški obiskovalci Evrope so lani tu potrošili 485 milijonov dolarjev, za 2 odstotka več kot predlanskim. To je velikanski znesek, od katerega je največ dobička imela Francija. Njej slede Italija, Španija in Nemčija. Tujski promet postaja za mnoge dežele vse važnejši vir dohodkov.

ZA VARNOST ŽIVLJENJA

Francoska vlada je sklenila pooprstiti boj proti nevarnim vozačem avtomobilov in motornih koles. Na nekaterih mestih bodo prisiljeni še bolj zmanjšati brzino. Tu bodo postavljene neopazne radarske priprave, da fotografirajo vozila. Motoristi bodo obvezani, da nosijo med vožnjo vsi zaščitne čelade.

Sestavlja se splošen seznam, v katerega se zabeležijo vsi pregreški zoper prometne predpise. Vozaču, ki je zakrivil določeno število nepravilnosti, se kratko malo odvzame vozno dovoljenje. — Pametno!

INDUSTRIJA SLOVENIJE

Od januarja do julija t. l. se je slovenska industrija povečala povprečno za 7,3 odstotka v primerjavi z isto dobo lani. Najbolj je narasla proizvodnja kemijskih predmetov, železa, jekla, aluminija, cementa, umetnih gnojil in rotacijskega papirja.

Temu primerno je tudi število oseb, zaposlenih v industriji, poskočilo za 7 odstotkov. Časi, ko je bila Slovenija pretežno poljedelska dežela, so za vedno minili. Slovenci se čedalje bolj spreminjajo iz kmečkega v industrijski narod.

ČLOVEŠKO ŽIVLJENJE

Ameriški strokovnjaki so ugotovili, da se povprečna človeška življenjska doba nenehno daljša. Trde namreč, da ljudje dandanašnji žive povprečno 10 let več kot pred 12 leti in celo 24 več kot pred 58 leti.

Bodimo pošteni!

Kat. glas je v zadnji številki na 3. strani naslovil name celo vrsto vprašanj. Eno se glasi: »Pred nekaj leti je bilo v javnosti govora, da prvega Novega lista ni zatrl fašistični prefekt, temveč da ga je ustavil urednik sam, ki je nato dobil potni list. Slovenska javnost sicer ne verjame, da bi bil kak bivši državni poslanec zmožen takega anti-nacionalnega dejanja, želi pa vedeti, kaj je na stvari.«

Da je v javnosti bilo o tem govora, je res, in sicer je stvar sprožil Kat. glas, ki me je v začetku l. 1955 obdolžil, da sem l. 1930 ukinil Novi list in dobil zato od fašistov potni list, da lahko grem v inozemstvo.

Očitek je bil za mojo čast seveda zelo žaljiv. Posebno krivičen še zavaljo tega, ker je tedanji odgovorni urednik lista dobro vedel, zakaj in kako sem l. 1930 šel v tujino. Odpotoval sem z dr. J. Bitežnikom, ker je bil tako sklenil Vrhovni svet naših organizacij, v katerem so sedeli zastopniki iz vseh področij našega gibanja: ravno tako predstavniki združništva in duhovščine kot ljudske prosvete in celo dijaštva.

Precej mož, ki so pri tem soglasnem sklepu sodelovali, žive še na Goriškem.

Fašisti so bili pri stvari v toliko udeleženi, da je tedanji kvestor Mario Modesti, ko je zvedel, da z dr. Bitežnikom potujem, razposlal obmejnim policijskim postajam ukaz, naj naju na meji zgrabijo ter pripeljejo v Gorico, kar se jim seveda ni posrečilo.

Obrnite se na škofijo!

Ker je bil o vseh teh dejstvih natančno poučen tudi odgovorni urednik Kat. glasa in razni njegovi prijatelji, sem upravičeno pričakoval, da bodo v listu sami od sebe obrekovanje preklicali in krivico popravili. Vendar sem zaman čakal.

Zato sem 30. aprila 1955 vložil na cerkveno sodišče v Gorici po odvetniku tožbo zoper Kat. glas. To sem storil, ker nisem hotel tirati slovenskega duhovnika pred posvetno oblastvo, ki bi ga bilo gotovo obsodilo.

Obenem sem se obrnil na goriškega nadškofa msgr. Ambrosija ter mu stvar podrobno razložil. Potrdil je, da imam polno pravico braniti svojo čast.

Imenovan je bil tožilec, ki je 14. septembra vložil tožbeni spis zoper odgovornega urednika Kat. glasa g. Stanka Staniča.

Od tega časa so minila približno 3 leta, a še vedno zaman čakam, kdaj bo razpisana obravnava. Res je, da je g. Stanič medtem umrl, toda v mojem primeru ni šlo za njegovo osebo, temveč za časnik, ki še obstaja ter v zadnji številki svoje obrekovanje, čeprav previdneje, ponavlja.

Zato pozivam msgr. Močnika, naj prevzame moralno odgovornost za nekdanje in sedanje pisanje Kat. glasa ter sam zahteva od cerkvenega sodišča, da se končno že razpiše dan obravnave. Tedaj se bo izkazalo, kje je resnica in kje laž, kje poštenje in kje nepoštenje.

V Kat. glasu me tudi pozivajo, naj javnosti razložim, kaj sem kot državni poslanec delal in dosegel. Ker že zahtevajo, bom to storil v okviru spisa o Virgilu Ščeku v Novem listu.

Za danes rečem samo to: odločilno sem pripomogel, da je Kat. tiskarna v Gorici prišla do strojev, na katerih me gospodje sedaj napadajo in klevetajo. Dr. E. Besednjak

NOV VESOLJNI POTOP

Francoski znanstveniki, ki preučujejo pojave na največjem otoku naše zemlje Grönlandiji, pokriti vsi z ledom, so ugotovili, da se bo njena ledena odeja s časom stopila. Tedad se bo morska gladina po svetu zvišala za kakih 100 metrov in povzročila nov vesoljni potop. Po računih učenjakov se bo to zgodilo na našo srečo šele čez kakih 10 tisoč let.

ZARADI NEPISMENOSTI

Zaradi nepismenosti je nastala pred kratkim v družini Graziano iz Termini Imerese nezaslišana nesreča. Pri svoji poročeni sestri Mariji živi mlada Angela, ki ne zna pisati. Ima pa fanta, kateremu je namesto nje morala pisati omožena sestra. Ko je ta nekega dne sestavljala zaljubljeno pismo, jo je zalotil mož. Ker je mislil, da ima ljubimeca, jo je v jezi zabodel z nožem!

NEMCI NAJSLABŠI ŠOFERJI

Iz podatkov, ki jih je pred kratkim zbrala Organizacija združenih narodov, izhaja, da so Angleži najprevidnejši šoferji v Evropi. Za angleži pridejo Francozi in Italijani. Na zadnjem mestu so Nemci, in sicer z 2,4 odstotka smrtnih primerov na tisoč vozil.

Po svetu

Avstralija — Število prvotnih prebivalcev Avstralije tako naglo pada, da jih živi zdaj v ogromni deželi le še 70 tisoč.

Anglija — Iz najnovejših podatkov izhaja, da Angležinje pokadijo povprečno po 71 cigaret na teden. V zadnjih 20 letih se je število kadilk v Angliji potrojilo.

Italija — Neki urar iz Neaplja je izdelal budilko, ki more predramiti tudi največje zaspance. Ura zvoní, trobi kot avto, laja kot pes in končno oglušuje — ustrelí!

Belgija — Svetovno razstavo v Bruslju je doslej obiskalo okrog 27 milijonov ljudi.

Argentina — Neki argentinski zdravnik je pri operaciji izvlekel iz želodca nekega bolnika 15 cm dolgo pinceto ali prijemalko, ki jo je leta 1952 tam pozabil njegov tovariš.

Francija — Društvo za pospeševanje tujkega prometa na otoku Sv. Helene je letos takole vabilo tujce: »Na Elbi Napoleon ni vzdržal, pri nas pa je ostal!«

Nemčija — Avto, ki je po drugi svetovni vojni osvojil svet, je nemški Volkswagen. Čeprav jih letno izdelajo okrog pol milijona, ne morejo kriti čedalje večjega povpraševanja. V Zahodni Nemčiji morajo ljudje čakati pol leta, preden pridejo do vozila, v ostalih državah pa tudi poldrugo leto. Malo vozilo se zelo širi tudi po Ameriki. Nemci računajo, da bodo letošnje proizvodnje povečali na 650 tisoč vozil.

Amerika — Neka ameriška tovarna je začela prodajati najlažje čevlje na svetu. Ker so podplati napolnjeni z zrakom, hodiš v njih popolnoma neslišno. Idealno obuvalec za tatove in vlomilce!

* * *

V Čikagu so izumili nemi klavir. Na njem lahko vežbaš, ne da bi pri tem motil svoje sosoživalce, sam imaš pa na ušesih slušalke in razločno slišiš glasbo. Šele ko svirač vključi posebno napravo, postane klavir glasen.

NOVICE

GOZDOVI OB TEČAJU

Norveška vlada namerava pogozditi otočje Svalbard, ki se nahaja blizu severnega tečaja. Na površini se razprostira samo led, toda v globinah se nahajajo bogata ležišča premoga. Ker postaja severna polobla vedno toplejša, bodo na Svalbardih začeli saditi smreke. Sedaj že privažajo rodovitno prst. Ledeno puščavo bodo spremenili v zelene gozdove.

PODJETEN KRALJ

Poglavar največjega črnkega plemena v francoski Zahodni Afriki kralj Kambri Kaggar je sklenil izvesti razorožitev svoje vojske, ki bo odslej štela le 6000 bojevnikov. Prihranke bo uporabil med drugim za to, da poveča kraljevi harem od 200 do 400 žena.

SKOT V ITALIJI

— Koliko stane črna kava?
— Pri mízi 60, stoje 40 lir.
— Dajte mi eno za 20 lir: popijem jo stoje na eni nogi!

M. Bambič

Staršem in dijakom v premislek

Jesení je navada, da pomislimo na učečo se mladino in na problematiko našega šolstva.

Začenja se vpisovanje in starši ter tudi mnogi dijaki so na razpotju, ali naj se sploh kam vpisejo, in če se odločijo za nadaljevanje študija, dostikrat ne vedo, katero vrsto šole naj si izberejo.

Že večkrat se je pisalo o vzrokih, ki jih navajajo nekateri starši, da opravičijo beg iz narodne skupnosti ter izdajstvo nad svojim otrokom in našo šolo. Celó takšni se dobe, ki se na vidnih mestih kažejo zaskrbljene za slovenske šole, toda kljub temu v nekem megljenem internacionalizmu ali napačnem pojmovanju krščanstva, resnično pa iz preračunanega prodanstva pošiljajo lastne otroke drugam... Takim velja pesnikov prezir:

... zraven pravim: sej,
ostudni farizej.

Z njimi se nočemo meniti, pač pa s tistimi družinami, ki so na razpotju, ali naj po končani nižji gimnaziji še pošiljajo sinove ali hčere v šolo. Takim moramo svetovati, naj njihovi otroci ne ostanejo na polovič poti, če imajo količkaj volje in daru za uk. Že danes je namreč srednješolska izobrazba

BAZOVICA IN SLOVENSKA MLADINA

Pred nekaj dnevi, to je 6. septembra, je poteklo 28 let, odkar so fašistične krogle na gmajni pri Bazovici prebile srca štirih slovenskih fantov. Ob zori tistega dne je kri Ferda Bidovca, Frana Marušiča, Zvonimira Miloša in Alojza Valenčiča orosila kraško brinje in resje ter napojila našo primorsko zemljo.

Če hočemo laže razumeti veličino njihove žrtve, ne smemo pozabiti, da je tedanja fašistična strahovlada sklenila kratkoma uničiti slovensko in hrvatsko manjšino v Italiji. Slovence in Hrvatov je vzela šole, razpustila kulturna in prosvetna društva, zatrla njihove gospodarske ustanove ter časopise.

Slovensko besedo so vrgli iz uradov, jo prepovedali na ulici in jo ponekod celo izrili iz cerkve. Slovensko razumništvo so razpršili po notranjosti države ali izgnali čez mejo. Narod je živel v najhujši stiski, ki ji ni bilo videti konca.

Toda naenkrat se je zgodilo nekaj, kar se dogaja v vseh nasilnih totalitarnih vladavinah. Prav tisti rod, iz katerega so hoteli napraviti janičarje in hlapce, je prižgal baklo odpora in zatiralcem napovedal neizprosni boj. V mladini je dozorelo prepričanje, da je narod dolžan braniti se pred rododomorom, kakor je dolžan človek, da se z vsemi sredstvi brani pred fizičnim napadom.

Tedanja slovenska primorska mladina je tudi spoznala, da je treba zaklicati v svet bolečino 600 tisoč na smrt obsojenih Slovencev in Hrvatov ter obenem svetovno javnost opozoriti na nevarnost, ki jo za vse človeštvo predstavlja fašistična ideologija. In prav v tem je globji pomen bazoviških žrtev. Slovenska tržaška mladina je danes lahko upravičeno ponosna, da so prav iz njenih vrst izšli prvi junaki, predhodniki tisočev in tisočev borcev z vsega sveta, ki so 9 let po bazoviški tragediji započeli boj proti fašizmu in ga leta 1945 zmagovito zaključili.

pogoj za marsikatero službo. Vse kaže, da bo zaključen srednješolski študij ne samo pri nas, ampak tudi v drugih državah, šele omogočil, da se mladina usposobi za vse življenjske poklice. Čemu bi torej že sedaj ne omogočili, da se mlad človek ne izšola v izobraženega člana naše skupnosti?

Se vedno tudi premalo poudarjamo, da je zlasti nam Slovence kot manjšini nujno potrebna izobražena mladina, pa četudi polju gnoji ali v trgovini prodaja. Le ciniki lahko trdijo, da več velja ploh kot zbirka poezij. Narodi se ne cenijo samo po bogstvu, ampak še bolj po svoji kulturni ravni!

Pri nas se postavlja še tretje vprašanje: kam naj grem po končani nižji? Nasvet je zelo lehak. Kdor ima dobro podlago in veselje do študija na univerzi, naj se vpiše na višjo gimnazijo in licej. Kdor pa hoče že prej priti do kruha, ima v Trstu na izbiri trgovsko akademijo, v Gorici in Trstu pa učiteljske. Učiteljska matura predstavlja zaključeno srednješolsko izobrazbo. Seveda abiturient ne dobi že drugi dan po izpitu učiteljskega mesta, ima pa odprtih vse polno drugih možnosti. Zato je za marsikoga v danih razmerah najbolj priporočljivo, da po končani nižji srednji šoli konča učiteljske!

Tržaškega

OBČINSKE VOLITVE

V petek zapade rok, v katerem morajo stranke, ki se nameravajo udeležiti volitev v tržaški mestni svet, predložiti kandidatne liste. Do ponedeljka je bilo na tajništvu občine vloženi samo pet list, medtem ko predvidevajo, da pojde v volilni boj kar 14 političnih skupin.

Od strank, ki zanimajo zlasti Slovence, sta do konca prejšnjega tedna objavili imena kandidatov le Komunistična partija in Neodvisna socialistična zveza. Napovedujejo pa, da se bosta volitev gotovo udeležili tudi Slov. dem. zveza in Slov. katoliška skupnost, ki bosta sestavili skupno listo. Načelovala naj bi ji dr. Josip Agneletto in dr. Teofil Simčič, slednji se trenutno nahaja na počitnicah v Jugoslaviji in nam zato svoje kandidature ni mogel potrditi.

Tržaški neodvisneži tudi to pot pojdejo na volitve z dvema listama, kar pomeni, da se spor, ki ga je tik pred državnozborskimi volitvami v tem taboru povzročil g. Carlo Tolloy, ne more več poravnati. Precej nejasen je nadalje položaj v fašističnih vrstah, ker se razne struje niso mogle še zediniti za skupni nastop.

OBISK PODTAJNIKA CECCHERINIJA

Pred dnevi je dospel na kratek obisk v Trst podtajnik v ministrstvu za javna dela poslanec Ceccherini. Najprej se je sestal z generalnim komisarjem Palamaro in njegovimi sodelavci, zatem je imel daljši razgovor s časnikarji. Obrazložil jim je načrt javnih del, za katera je vlada marca tega leta s posebnim zakonom določila 45 milijard lir.

Gre, kot smo že pisali, za vrsto del, ki naj bi učinkovito pripomogla, da se Trst reši hude gospodarske stiske ter si tako v državnem kot v evropskem gospodarstvu spet pridobi tisto mesto, ki mu pripada.

V ta namen je vlada sklenila: 1. zgraditi v tržaški luki nov pomol, ki bo stal 13 milijard; 2. preurediti železniško progo Trst-Trbiž ter razširiti železniško postajo pri Sv. Andreju v Trstu (10 milijard); 3. zgraditi novo železniško progo, ki naj poveže postajo Sv. Andreja z železnico proti Tržiču, ter novo progo iz Sredipolja do Sv. Ivana ob Nadiži (10 milijard); 4. razširiti cesto iz Vidma do Trbiža, tako da bo široka 10 in pol metra (6 milijard); 5. prispevati 6 milijard lir za gradnjo avtoceste iz Trsta v Mestre.

Poslanec Ceccherini je izjavil, da se bodo ta dela izvršila v 6 letih.

DOLINA

Pomembna proslava

V prijaznem gozdičku pri dolinski ljudski šoli je bila v nedeljo pestra kulturna prireditev, s katero so domačini slovesno proslavili 80-letnico Bralnega in pevskega društva Valentin Vodnik ter prvega slovenskega tabora na Tržaškem. Proslave se je udeležila precejšnja množica vaščanov in prebivalcev bližnjih vasi ter Slovencev iz Trsta.

O pomenu slovenskega tabora ter o zgodovini dolinskega društva je kratko spregovoril domačin g. Edvin Svab, dr. Andrej Budal pa je občinstvo pozdravil v imenu Slov. pro-

svetne zveze. Sledil je kulturni spored, pri katerem so sodelovali pevski zbori iz Doline, Boršta, Padrič in Lonjerja, Dolinski trio, Duet Dario in Darko ter plesna skupina s Škorklje. Med odmorom so 4 najstarejšim članom domačega društva podelili spominke diplome ter šopke cvetja.

Prireditve je sicer dobro uspela, vendar se nam zdi, da je bil spored nekoliko predolg in bi nekatere točke prav lahko odpadle. Posamezni zbori bi na primer lahko zapeli po eno pesem manj. Ne glede na to moramo prireditelje pohvaliti, ker vemo, da so v pripravo proslave morali vložiti veliko truda in požrtvovalnega dela.

BOLJUNEC

Pred dnevi se je pri nas zaključil tečaj za kroj in šivanje, ki ga je priredila Ljudska univerza (Univeršitá popolare). Pouk je trajal približno 4 mesece in se ga je udeleževalo 24 deklet in žena. V nedeljo je bila v prostorih ljudske šole razstava, na kateri so tečajnice pokazale, česa so se naučile.

Na tečaju so poleg kroja in šivanja poučevali še zgodovino mode, italijanščino, pravo in socialno skrbstvo. Pouk je bil seveda v italijanščini, čeprav so tečaj obiskovale same Slovenke. Udeleženke so bile z izidom zelo zadovoljne, vendar žele, da bi se slični tečaji v slovenskih vaseh prirejali v materinem jeziku prebivalstva.

KROZEK MLADIH IZOBRAZENECV - TRST

vabi na sestanek, ki bo v petek, 19. sept., ob 20.30 v Trstu, ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predavanje z aktualno vsebino.

KMI iz Trsta priredi v nedeljo, 14. sept., popoldanski izlet k Sv. Barbari. Odhod iz Trsta bo ob 14.30 pred avtobusno postajo na trgu Stare mitnice.

NA ROBU PREPADA

Na cesti pod Sv. Križem se je v ponedeljek pripetila nezgoda, ki se je res srečno končala. Da bi se izognil pešču, ki je iznenada prečkal cesto, je tržaški podjetnik Stanislav Marinšek zavil z avtom močno na levo, podrl obcestno ograjo in zdrčal navzdol, a je k sreči obtičal na robu 100 m globokega prepada nad morjem.

Da je vozilo padlo v morje, bi bila Marinšek in njegov spremljevalec Silvano Golluzzi danes mrtva. Tako je pa Marinšek ostal skoro nepoškodovan, medtem ko bo moral njegov sopotnik ostati v bolnici 20 dni.

ANGLEŽI V TRSTU

Na krovu 30.000-tonske ladje Arcadia je v ponedeljek dospelo v Trst 1.400 angleških turistov, ki so na enomesečnem krožnem potovanju po Sredozemlju. Gostje so si ogledali mesto ter bližnjo okolico, mnogi so pa stopili na avtobuse ter obiskali Gradež, Oglej in Postojnsko jamo. Ladja je v torek popoldne odplula proti Benetkam.

SOLSKO OBVESTILO

Usposobljenostni izpiti na slovenskem državnem učiteljskišču v Trstu se bodo začeli dne 17. septembra ob 8.30.

Virgilu Ščeku v spomin

In da je upepeliltev Narodnega doma v sredini Trsta bila uvod v fašistovsko revolucijo, ki je dve leti kasneje pretresla Italijo, je v bistvu resnično.

To seve ne zavoljo tega, ker bi bil požig kako pogumno dejanje, ampak zato, ker je zločin ostal nekaznovan.

Pri naskoku na Balkan sta našli smrt dve osebi, ki sta se v obupu vrgli iz poslopja na ulico, isti dan so tolpe fašistov vdrle v številne slovenske trgovine, pisarne in skladišča po mestu ter tu požigale in uničevale, kar jim je prišlo pod roko. Slovenci so bili izro-

5. Dr. E. BESEDNJAK

čeni na milost in nemilost nasilju fašistov, postavljeni so bili izven zakona, izenačeni divjačini v gozdu.

Italija je 13. julija iznenada nehala biti demokratska in pravna država, nekaj dni za Slovence v Trstu sploh ni bila država.

Ko so fašisti videli, da si celo vlada resničnega državnika Giovanni Giolittija ne upa jih klicati za tolika hudodelstva na odgovornost, je bil to za Mussolinija dokaz, da gre odporna moč liberalne Italije h koncu. Spoznal je, da italijanska demokratska država moralno razpada. To ga je utrdilo v prepričanju, da lahko tvega revolucijo.

»PRAVI SODNI DAN«

Divjanje fašistov je na nezaščiteno tržaško slovensko ljudstvo vplivalo, kakor je pozneje napisal Šček, kot »pravi sodni dan«.

Plameni Balkana so več dni ožarjali nebo in njihov krvavi odsvit je prodiral ponoči v stanovanja blizu živčih slovenskih družin.

Kako grozen vtis je to naredilo v nedolžnih dušah naše nedorasle mladine, je opisal v posebni črtici Boris Pahor. S tem je strašen dogodek prešel v zgodovino slovenske književnosti. Še kot zrel mož Pahor ni mogel pozabiti, kar je doživel v otroških letih.

Kar velja zanj, velja seveda za vse tržaške Slovence, ki so bili tedaj še otroci. Do smrti ne bodo mogli zbrisati iz duše presunljivega doživetja.

Omeniti hočem še, kako je požig Balkana vplival na odrasle Slovence, in navesti primer iz same Virgilove družine, ki je prebivala tedaj v Trstu v Armenski ulici.

ŠČEKOVA MATI

Primer navajam tudi zategadelj, ker se v njem odkriva značaj ščekove matere, katerega je Virgil v znatni meri podedoval.

»Gorelo je več dni,« je mati pripovedovala. »Spočetka od same žalosti pogorišča nisem marala niti — videti, le jokala sem. Tretji dan sem šla tja dol, da bi spotoma tudi kaj kupila. Ko sem dospela na trg pred Narodni dom in zagledala razvaline s črnimi zidovi, me je skoro obšla slabost.«

»Ali kmalu zatem me je zgrabila sveta jeza. Najraje bi bila zavpila in zaklela, pa sem se bala. Tam okoli je bilo namreč dosti fašistov. Tedaj sem zagledala znanko in v glavo mi šine misel. Iz žepa sem vzela denarnico ter znanko zaprosila: »Gospa, bodite tako dobri in denite denarnico samo za hipec v svoj žep.« Ko je bilo to urejeno, sem se obrnila

(Nadaljevanje na 5. strani)

Dopisi iz Goriške

ŠTEVERJAN

V soboto sta si v domači cerkvi obljubila večno zvestobo gđe. Vera Lango in g. Marcelin Humar. Novoporočenca sta se vneto udejstvovala zlasti v cerkvenem pevskem zboru, a sta tudi na odru večkrat pokazala svoje igralske sposobnosti. Nevesta je pogosto pela kot solistka.

Zato jima je pri poročni sv. maši prepeval polnoštevilni pevski zbor pod vodstvom g. Hermana Srebrniča. Novoporočenca pa sta po poročnem obredu priredila prijateljicam in prijateljem prijetno zakusko v gostilni na Dvoru.

Mlademu paru želimo vsi vaščani mnogo božjega blagoslova in zadovoljstva v novem življenju ter ju obenem prosimo, naj tudi znanprej ostaneta zvesta sodelavca v pevskem zboru in prosvetnem društvu.

Na sobotni seji občinskega sveta so dalj časa razpravljali o imenovanju tehničnega vodje pri gradnji otroškega vrta in o preureditvi ljudske šole. Imenovanje so odložili, da se stvar temeljiteje preuči. Števerjanski kmetovalci, ki vozijo sadje in povrtino na goriški trg, se zelo pritožujejo, ker mestna občina ni še tega trga primerno uredila. Naši ljudje sploh ne morejo razumeti, zakaj niso tega še asfaltirali, saj se danes po njem valijo oblaki prahu in je precej razrit.

KULTURNA PRIREDITEV

S.K.P.D. iz Števerjana priredi v nedeljo, 14. septembra, ob 15.30 »praznik grozdja med borovci«. Slovenski oder iz Trsta bo v režiji prof. J. Peterlina uprizoril Linhartovo šaloigro Ta veseli dan ali Matiček se ženi.

Med odmori bo Veseli trio iz Gorice razveseljeval občinstvo z Avsenikovimi pesmi.

V Števerjan bo izpred Ribijeve postaje v Gorici vozil ob 14.30 poseben avtobus.

OBMEJNI PROMET

V mesecu avgustu je bil pri Rdeči hiši živahen promet s potnimi listi. V Jugoslavijo je odšlo 2.594 italijanskih državljanov, v Italijo pa jih je prišlo 2349.

V avgustu je bil tudi velik promet s prepušnicami. Z njimi je prišlo v Italijo kar 63.609 jugoslovanskih državljanov, v Jugoslavijo pa je odšlo 20.431 italijanskih. Največ prehodov je bilo tudi to pot na solkanškem bloku.

IZ DOBERDOBA

V soboto predpreteklega tedna je bila seja našega občinskega sveta. Najvažnejši sklep se je tikal postavitve vodovodnih števecv v hišah vseh potrošnikov. Vzhodno-furlanski vodovodni konzorcij (CAFO) je namreč že ob sklenitvi pogodbe doberdobske občine za priključitev h konzorciju in prevzem doberdobskega vodovoda pod svojo upravo postavil med drugim pogoj, da se nastavijo števeci. Tako bo konzorcij lahko točno ugotovil potrošnjo vode za vsakega posameznika, a tudi količino vode, ki se izgubi zaradi počenih cevi in jih bo tako lahko zamenjal z novimi.

Vsak potrošnik bo moral plačati 15.000 lir za namestitev števca, kajti toliko znaša cenik za števec tudi povsod drugod v področju, ki ga oskrbuje z vodo CAFO. Za predstavnika doberdobske občine v CAFO so sve-

tovalci izvolili podžupana Viktorja Vižintina, njegov namestnik pa bo svetovalec Radislav Lakovič.

Predpreteklo nedeljo smo pokopali 73-letnega domačina Jožefa Zužiča. K večnemu počitku ga je spremila velika množica vaščanov in okoličanov. Pokojnik je bil delaven in skrben družinski oče ter od l. 1925 do 1933 vesten upravitelj doberdobske občine.

Naj mu sveti večna luč! Užaloščeni družini in sorodnikom izrekamo iskreno sožalje.

IZ JAMELJ

V torek, 25. avgusta, toča ni ravsajala le v Gorici in okolici, marveč tudi na našem Krasu. Posebno hudo je klestila na južnem predelu jameljskega polja. Doberdobsko županstvo je ugotovilo, da je neurje uničilo premnogim kmetovalcem od 35 do 80 odstotkov pridelkov, posebno v vinogradih. O tem sta bila takoj obveščena prefektura in Kmetijsko nadzorništvo. Kmetovalci upajo, da jim bodo oblastva nudila hitro in učinkovito pomoč.

SOLKANSKO POLJE

Letos nas že tretjič obiskuje suša. Našemu polju škoduje tembolj, ker imamo sam prod. Toda krompir se je kljub suši dobro obnesel. Ostali pridelki so bolj pišli. S krmom za živino je kar žalostno. Zato smo skoro vsi vsejali dosti pičnika (goste koruze). Naj omenim še, da nam je tudi toča močno škodila. Ponekod je oklestila 70 do 80 odstotkov pridelkov, največ je prizadela trto.

Ob teh vremenskih uimih smo se znova spomnili na naše vodnjake, ki so vsako toliko popolnoma prazni. Mestna uprava je že speljala vodovod po cesti Sassaie. Upajmo, da ga bo jeseni tudi po vzporedni cesti Scogli, ki je glavna pot našega okraja in je tudi večina hiš postavljenih ob njej.

Pred kratkim sta se poročila dva naša vrla domačina. Prvi je Sergij Hlede, za njim je pa popeljal nevesto pred oltar Rijavec Zdravko. Oba sta si izbrala za življenjski družici naši domačinki. Tako je prav! Obe ma paroma voščimo vsi sosede in znanci dosti sreče!

OPOZORILO KMETOVALCEM

Kmetijsko nadzorništvo v Gorici obvešča kmetovalce, da lahko prejmejo 3500 lir prispevka za vsak stot izbranega žitnega semena. Za goriško pokrajino je v ta namen določenih 1200 stotov pšenice.

Kdor želi dobiti prispevek, mora najkasneje do 15. oktobra vložiti prošnjo na posebnem obrazcu, ki ga dobi pri Kmetijskem nadzorništvu v ulici Duca D'Aosta in njegovih podružnicah na deželi.

V poštev pridejo zlasti semena S. Pastore, Fortunato ali kako drugo izbrano seme, ki ga odobri Kmetijsko nadzorništvo.

SOLSKO OBVESTILO

Ravnateljstvo slovenske gimnazije, liceja in učiteljskega v Gorici sporoča, da vpisovanje za šolsko leto 1958/59 traja do 25. sept. Ponovno se morajo vpisati tudi vsi dijaki, ki so že obiskovali omenjene zavode in žele nadaljevati študije.

Za pojasnila je na razpolago tajništvo zavoda v ulici Croce, ki je odprto vsak delavnik od 9. do 11. ure.

Didaktično ravnateljstvo v Gorici sporoča, da se popravni izpiti na vseh osnovnih šolah goriškega in doberdobskega okrožja pričnejo 22. septembra ob 8.30.

Vpisovanje za šolsko leto 1958/59 se prične 22. in se zaključuje 30. septembra. Otroci, rojeni leta 1952 (za prvi razred), morajo predložiti rojstni list in potrdilo o cepljenju, ostali pa šolsko spričevalo.

Novo šolsko leto se začne 1. oktobra s šolsko sv. mašo.

Virgilu Ščeku v spomin

(Nadaljevanje s 4. strani)

proti pogorišču in jela vpiti: »Figure porche, che ghe vegni un colpo, che i crepassi!« (Svinje, naj jih Bog udari, da bi crknili!).

V hipu pritečeta dva oborožena fašista: »Signora, perchè la ziga?« (Gospa, zakaj vpijete?) Ostro sta me gledala. Jaz pa: »Ukradli so mi denarnico, sem brez vinarja in ne morem ničesar kupiti.« — »A tako! Revica, potrpite!« Zatem sem si dajala še bolj duška in sem še glasneje vpila.

Takrat je Ščekova mati bila že 70 let stara.

POLITIČNE POSLEDICE

Iz tega primera vidimo, s koliko silo je po žig Balkana vzburkal duševnost najširših slojev našega ljudstva. Primorske Slovence so prevzemale črne slutnje: fašistovska nasilja naznanjajo narodu težke dneve pod Italijo. Če se hoče naš rod ohraniti na zemlji očetov, mora združiti vse svoje sile in se složno postaviti v bran. Premagati mora strankarsko razcepljenost, ustaviti nepotrebne medsebojne prepire ter ostvariti v eni ali drugi obliki skupno slovensko fronto.

Pod vtisom narodne katastrofe v Trstu je to spoznanje čez noč prodrlo tudi v vodstva strank.

Primorska je bila tedaj politično približno tako opredeljena kot ostala Slovenija. Najmočnejša je bila Slov. ljudska stranka, kateri je sledila Narodno-napredna. Najšibkejši so bili socialni-demokrati, medtem ko l. 1920 komunisti pri nas niso še bili organizirani kot posebna skupina. V tej splošni politični opredelitvi Slovencev je Trst zavzel prav svojstven položaj: tu je ogromno večino Slovencev vodilo Politično društvo Edinost, kateremu sta načelovala dr. Josip Wilfan in dr. Edvard Slavik. Prav posebne razmere so vladale tudi med Slovenci in Hrvatv in Istri.

Vrhovna in vodilna misel Edinosti je bila boj za narodni obstanek. V ideološke spore se organizacija namerno ni vmešavala, v njej so bili včlanjeni ravno tako duhovniki in verni katoličani kot ljudje drugačnih svetovnih nazorov. Edinost ni hotela biti niti liberalna niti klerikalna, temveč v prvi vrsti slovenska. Vsak član je bil v ideološkem pogledu povsem svoboden, glavno je bilo, da se zavzema in bori za enakopravnost svojega naroda.

SPORAZUM O NARODNI SLOGI

Edinost je bila zato poklicana, da po požigu Balkana zaigra na Primorskem posebno politično vlogo.

In res je požig imel za posledico, da so se pod okriljem Edinosti kmalu zbrali v Trstu zastopniki vseh slovenskih strank, razen socialistične, ter podpisali važen dogovor.

V njem so sklenili, naj se vse stranke združijo v eno samo organizacijo. Politično društvo Edinost se je raztegnilo na vso Primorsko ter vključilo v svoje okrilje tudi Slovence in Hrvatv Istre.

Pri pogajanjih, ki sta jih v imenu katoličanov vodila nedavno umrli župnik Ivan Rebec in Virgil Šček, so si kršč. socialci izgovorili med drugaim pravico, da priteče mesto glavnega urednika pri skupnem dnevniku Edinosti človeku iz njihovih vrst. Predlog je bil sprejet.

(Nadaljevanje)

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ VIDMA

Predpreteklo soboto so, kot smo poročali, v Vidmu odprli 6. mednarodno obrtniško razstavo, ki je znana pod imenom »sodobni dom«. Razstava zasluži, da o njej spet spregovorimo, saj je vzbudila v javnosti veliko zanimanje. Že v prvih dveh dneh si jo je namreč ogledalo 25 tisoč ljudi. Videmčani so na letošnjo razstavo prvič povabili tudi jugoslovanske obrtnike. Občinstvo si tako lahko ogleda izdelke slovenskega umetnega obrtništva, zlasti razne predmete iz tolčenega železa krovarskih obrtnikov, lesene okrasne izdelke, lutke v narodnih nošah, igrače in drugo razno blago. V drugem prostoru so razstavljeni izdelki hrvatskega in bosanskega obrtništva. Tu vidiš mnogo preprog, značilnih kavni priporov, opank, čutaric z usjnjenimi okraski in še marsikaj drugega.

Razstavo je otvoril podtajnik za obrtništvo g. Micheli. Slovesnosti so se udeležili tudi videmski prefekt dr. Boccia, razni poslanci in senatorji ter predstavniki gospodarskih ustanov. Videmski prefekt si je z velikim zanimanjem ogledal razne razstavne prostore in tudi paviljon slovenskega in hrvatsko-bosanskega umetnega obrtništva. Prefektu so predstavniki jugoslovanskega razstavišča poklonili v dar kavni прибор, drugim oblastnikom pa pipice. Zastopnik jugoslovanskega obrtništva za Italijo je g. Rafael Merkuš, lastnik znane agencije v Gorici v ulici Mameli.

Ravnatelj zavoda za napredek obrtništva v Ljubljani g. Marko Setine je po slovesni otvoritvi izrazil željo, da bi na teh razstavah sodelovali tudi Slovenija in Koroška.

Razstave pa naj bi se vrstile izmenoma v Vidmu, Ljubljani in Celovcu.

V okviru jugoslovanskega dneva je bil za nedeljo napovedan tudi koncert znanih Veselih planšarjev iz Ljubljane. Ker so prireditelji razstave tako v tisku kot po radiu za ta nastop naredili mnogo propagande, se je ob napovedani uri zbralo v Vidmu mnogo občinstva, med katerim je bilo tudi precej Beneških Slovencev ter naših rojakov iz Goriške in Tržaške. Prisotni so bili tudi jugoslovanski generalni konzul v Trstu dr. Žiga Vodušek, minister Tone Fajfar in italijanska parlamentarka Marangone in Solari. Po dolgem čakanju so pa občinstvu sporočili, da je koncert odpadel, ker gostje baje niso pravočasno dobili vizumov za vstop v Italijo. Ljudje so razočarani zapuščali dvorano in se obenem spraševali, kdo je kriv, da se je kaj takega sploh moglo zgoditi. Pričakujemo zato, da bodo oblastva to zagonetno zadevo javnosti čimprej pojasnila.

IZ SREDNJEGA

Že dalj časa so se naši občinarji pritoževali, da vodovod slabo deluje. Končno se je tudi občinska uprava prepričala, da so pritožbe upravičene in je napravila načrt za popravilo vodovoda. Stroški bodo znašali okoli 4 milijone. Upamo, da bodo oblastva načrt v kratkem odobrila in da bo občina to delo lahko čimprej izvršila.

Prav tako je nujno potrebno, da občina zgradi cesto do cerkve in pokopališča. To delo ne bo veliko stalo, saj je pot kratka. Cesta je pa potrebna, saj morajo pri nas mrličice nositi na ramenih.

IZ SV. PETRA SLOVENOV

Pred nedolгим je pokrajinska lovska zveza izročila lovcem iz Šempetra in Sv. Lenarta precej fazanov, da bi se v tem okolišu zarodili. To je vsekakor hvale vredna vzpodbuda, ker se bo s tem povečalo naše prirodno bogastvo. V naših krajih ni tujski promet bogvekakovo razvit. Če bi se pa divjačina bogato zarodila, bi v te kraje prihajali tudi lovci iz Vidma in Gorice. Ker so pri nas gozdili že precej bregov, bi se divjačina mogla zaroditi, če je ne bodo uničevali divji lovci. Pri nas namreč žal še vedno nastavljajo zajcem skopce in, če bodo lovili še fazane, se divjačina v naših krajih ne bo nikdar pomnožila. Zato bi bilo treba nastaviti dobre lovske čuvaje in tiste, ki lovijo divjačino brez dovoljenja, bi bilo treba strogo kaznovati. To velja tudi za ribolov. V Nadižo so že mnogokrat zasejali milijone iker postrvi, a rib je malo. Brezvestneži mečejo v vodo klor, napeljujejo vanjo električno strujo in na vse mogoče načine uničujejo zarod rib. Če se to brezvestno početje ne zatre, bodo naši gozdovi in vode vedno prazni. Ustvarimo si in varujmo z največjo vestnostjo bogastvo naših gozdov in vod!

IZ UKEV

Na praznik sv. Jerneja je bila pri nas velika cerkvena slovesnost. Našo faro je obiskal videmski nadškof msgr. Zaffonato. Obilni udeležbi vernikov je blagoslovil kar tri stranske oltarje, ki so lepo prenovljeni. Med njimi je tudi oltar, ki je posvečen sv. Boštjanu, sozaščitniku naše vedno lepše farne cerkve. Ukvanski župljani smo ponosni na svojo cerkev in prav je, da skrbi naš g. župnik tako vneto za lepoto božje hiše.

48

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

Oddaljila se je celo od dvora, ki ji je postal tuj; le v tujini, sama kje daleč, se počuti še nekoliko mirna. Doma nima več, vrača se le od časa do časa k ljubljani hčerki Valeriji in k svojim orumenelim spominom...

Možu se sicer ni še popolnoma odtujila, toda njuna pota gredo vsa k sebi njuni cilji so različni. Njega jezi, da se žena ne zanima več za usodo cesarstva in ker jo vedno manj briga dvorni sijaj, kjer bi morala s svojo lepoto in kraljevskim nastopom bleščati kot sonce. Ona pa se je umaknila v senco in otožnost. Tudi njeno tiho žalost cesar težko prenaša. Sprašuje se, ali ni morda tudi on tega kriv. Pač! Saj je nova senca legla med oba: mlada krasotica dunajskega gledališča.

V resnici so že davno legle hladne sence med cesarski par, ki se tudi v škodo podložnih narodov ni razumel.

Gospod Prohaska

Elizabeta je živela svoje posebno življenje, polno čustva in neutešene ljubezni. Cesar Franc Jožef je pa bil ne samo narednik na cesarskem prestolu, ampak tudi stražnik svoje žene. Obnašal se je z njo kot pravi sve-

tovljan. Ni ji sicer mogel dati ljubezni in razumevanja, v zunanjih ljubeznivostih in darovih pa ni poznal za cesarico nobenih meja. Kakor je Franc Jožef opravljal svoje cesarske pisarniške dolžnosti do pičice po dnevnem redu, enako je morala njegova kabinetna pisarna sestavljati tudi dnevni red za cesarjeve zakonske ljubeznivosti.

Ko je cesarica begala po svetu, ji je vsak dan brzojavil in se je običajno podpisoval z grškim imenom Megaliois. Vedno jo povprašuje po zdravju in ji govori o vremenu, da je cesarici že šlo na živce. Samo enkrat je cesar poslal Elizabeti, ko se je mudila v Miramaru, bolj poetično brzojavko: »Moje misli Te spremljajo ob sinjem morju«, ji piše in dostavlja pod podpis celo uro: 9 1/4 ure. Prav gotovo je kabinetnemu tajniku med dnevnim redom napisal tudi opazko: ob devetih in en četrť poslati pozdrav njenemu Veličanstvu.

Dobrodušni Dunajčani so okrog cesarja spletli cel venec legend. Zanje je bil »ljubi, starigos pod iz Schönbrunn«. Predstavljal so si ga kot moža z belo brado, rdečimi generalskimi hlačami in neprestanim nasmeškom. Pozabljali so, da je dotlej v petdesetih

letih vladanja podpisal dobrodušni gospod nad dva tisoč smrtnih obsodb; da je zadušil vse ustavne svoboščine, prepričan, da le on, ki je od višje usode poslan, ve, kaj je dobro za poredne podložnike.

Imenovali so ga tudi Prohaska. Ime se je cesarja prijelo, seve le na skrivaj v mestni kleti in drugih odličnih gostiščih, po češkem lakaju Prohaski, ki je bil cesarju do pičice podoben. Zato so ga uporabljali za Franc Jožefovega dvojnika. Kadar ni imel cesar časa in je bilo treba k slavnostnemu predavanju na kako univerzo, so poslali dvojnika Prohasko, oblečenega kot cesarja, poslušat znanstvenike, saj jih je dobri Prohaska prav toliko razumel kot cesar, če bi bil navzoč.

Okrog cesarja se je spletel pravi mitus, neko češčenje praznega in votlega boga, ki bi ga lahko imenovali e. kr. prohaskizem.

Zgodnja ura in žemlja

Stari gospod cesar je iskal nekaj, kar bi rapolnilo njegovo prazno duševnost. Družinskega življenja ni poznal, slave in bogastva, češčenja in prilizovanja je imel še preveč — notranje svobode pa nič. Iskal je zadoščenja v delu in v želji, da bi v čemerkoli bil daleč pred svojimi podložniki; da bi jih prekašal in sam sebi dokazal, da ni eden izmed povprečnežev.

Vedel je, da je srednje nadarjen. Zato tudi ni rad jemal v krog svojih svetovalcev nadarjene može. Vsej svoji okolici je cesar hotel dokazati, da je pa le nekaj več kot ministri in generali. (Nadaljevanje prihodnjic)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

In je misel na smrt, ki končno pomaga živeti...

(Ob obletnici smrti pesnika Umberta Sabe)

Pred kratkim je minilo leto dni, odkar je umrl tržaški pesnik Umberto Saba. Bil je eden največjih pesnikov, kar jih je imela sodobna Italija. Ljubil je tržaško mesto kakor malokdo, njemu je posvetil mnoge svoje pesmi, a vendar z njimi ni ganil srca tistih, ki mu niso odpustili, da se pretaka v njegovih žilah tudi judovska kri; in tako je moral v času, ko je tudi Mussolinijeva Italija objavila svoje zakone za »ohranitev čiste rase«, bežati iz Trsta in iskati zavetje drugje. Po vojni se je vrnil, toda zagrenjen in razočaran. Nekateri so hoteli popraviti krivice, ki so mu bile storjene, z raznimi častmi, katere so mu izkazovali, vendar to ni moglo več veseliti starega pesnika. Držal se je ob strani in tiho umrl.

Za obletnico Sabove smrti objavljamo nekaj prevodov njegovih pesmi iz zbirke »Il canzoniere« iz leta 1954.

POMLAD

Pomlad, ki mi ne prijaš,
rekel bom o tebi, da me je ranil
tvoj dah kot ostrina, ko sem zavil
izza uličnega vogala. Se tenka senca
golih vej na zemlji, tudi še goli, me
vznemirja, skoro kot bi se tudi jaz mogel,
kot bi se moral
preroditi. Grob
se zazdi negotov ob tvojem bližanju, pravadna
pomlad, ki bolj kot drugi letni časi
trdò oživljaš in ubijaš.

DRAGI KRAJ

Ves popoldan sva blodila
iskaje kraj, kjer bi združila
dvoje življenj v eno samo.

Hrupno življenje, odraslo, sovražno,
je ogražalo najino mladost.
A tu, kjer še črički pojo,
kak molk pod tem mesecem!

MEJA

Dolgo mi govori moja žena
o žalostnih, hudih stvareh,
ki teže srce kot kamen; kot zamotan

klopčič tegob so, ki ga nobena in niti
moja roka ne more razvozlati.

Vrabc

sede za hip na žleb hiše
naproti, se v soncu zasveti
in vrne v sinjino neba nad seboj.

O, blažen

je med blaženimi! Krila ima, ne ve
za mojo skrito muko, za bolečino
človeka, ki je prišel do mej: do gotovosti,
da mu ne more pomagati, kogar ljubi.

LOCITEV

Počasi zori usoda, a v eni uri
se izpolni.

Zaradi nje te bom moral zapustiti,
mesto moje, tako trdo in čarobno,
kjer se blešči na koncu sive ulice
sinje morje.

Pozdravil bom tvojo grobo
milino, stare prijatelj
in kamne bom poljubil — zvesto srce;
kot plaka otrok na grenkih prsih,
ko ga odtrgajo od njih za vedno.

DELO

Nekoč
je bilo moje življenje lahko. Zemlja
mi je dajala cvetov in sadov v izobilju.
Zdaj krčim izsušeno in trdo zemljo.
Lopata
zadeva ob kamenje in šore. Globoko moram
kopati, kot kdor išče zaklad.

FEBRUARSKI VEČER

Mesec vzhaja.
V Drevoredu je
še dan, večer se naglo bliža.
Brezbrižna mladina se sestaja
in razhaja za revnimi cilji.
In je misel
na smrt, ki končno pomaga živeti.

Beneški filmski festival

V nedeljo zvečer so podelili nagrade beneškega filmskega festivala. Zlatega leva so podelili japonskemu filmu »Mož z rikšo« režiserja Hirošija Inagakija.

Posebno nagrado razsodišča namesto srebrnega leva si delita italijanski film »La sfida« (Izziv) Francesca Rosija in francoski film »Ljubimci« Louisa Malleta.

Pokal Volpi za najboljšo igralko so prisodili Sofiji Loren za njeno igro v filmu Martina Ritta »Crna orhideja«. Pokal Volpi za najboljšo moško igro pa je dobil Alec Guinness za svojo igro v filmu »Usta resnice« režiserja Donalda Neama.

Nagrado mednarodne zveze filmskih časnika so podelili češkemu filmu »Volčja jama« režiserja Jirija Weissa.

Nagrado San Giorgio za film posebnih socialnih in moralnih vrednot je dobil film »La sfida« Francesca Rosija, medtem ko so dali nagrado Sindikata italijanskih filmskih časnika, namenjeno tujim filmom, nemškemu filmu »Dekle Rosemarie« režiserja Rolfa Thieleja.

Nagrado kritikov za najboljši film v informativnem delu festivala je dobil ameriški film »Zakoni in otroci« Morrisa Engela.

KULTURNE VESTI

■ »Zaradi nezadostne podpore in nerazumevanja« — kot je bilo naznanjeno — je prenehala izhajati v Kranju »Revija za kulturo«, ki naj bi bila postala glasilo gorenjskih kulturnih delavcev. Doživela je le šest števil, in še od teh so izšle kar po tri skupaj... Niso samo v Trstu nerodovitna tla za slovenske revije.

■ Pisatelj Alojz Rebula je dokončal v počitnicah nov roman. Ni še znano, katera založba si ga bo zagotovila.

■ V slovenskih kulturnih krogih v Trstu se je raznesla vest, da namerava režiser Slovenskega narodnega gledališča Jože Babič pustiti gledališče in Trst ter oditi k filmu v Ljubljano. SNG bi utrpelo s tem zelo hud udarec.

■ Bivšemu jugoslovanskemu kralju Petru so ponudili neznanca, da mu vrnejo Rembrandtovo sliko, ki predstavlja rimskega poveljnika Kvinta Fabija Maksima, če jim izplača 2 milijona švicarskih frankov. Slika je baje neprecenljive vrednosti. Med vojno so jo ukradli nemški vojaki v kraljevem dvoru v Beogradu. Peter je predal zadevo švicarski policiji. Edino tako lahko upa, da bo dobil sliko nazaj, saj nima toliko frankov...

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

31

Takoj nato pa se je že začelo. Videti sicer nismo mogli ničesar, zato pa smo toliko boljše slišali. Zagrmelo so protiletalske baterije in v redkih presledkih smo razločili zamolklo brnenje visoko letočih zavezniških letal, ki se je zdelo čudno mirno in slovesno spričo nervoznega lajanja protiletalskega topništva. Potem so se vmešale v streljanje topov eksplozije bomb. Zdelo se nam je, da se naš vagon ziblje od zračnega pritiska. Nekaj protiletalskih baterij je bilo skritih čisto blizu nas ob robu letališča in kdor je kuka skozi lino, je lahko razločil plamene strelov. Nekaj drobcev granat je padlo tudi na streho vagona, vendar je niso prebili. Te baterije so nam najbolj šle na živce, ker smo se bal, da bodo pritegnile pozornost letalcev na naš tovorni vlak. Orožniki pa so ves čas bombardiranja kar izginili v visoki travi in jarkih. Kljub temu, da smo bili sami v strahu, smo občutili ob tem rahlo zadoščenje in prijetna nam je bila misel, da ni na vsem vlaklu nobenega orožnika več. Bil je seveda varljiv občutek, ker njihove brzostrelke so bile najbrž ves čas uprte v stene vagonov, vendar pa smo resnično občutili odsotnost svojih paznikov. Razstrelive zavezniških bomb so bile kot zvočni zid, ki nas je ločil od njih. Pobegniti pa tudi tokrat ni bilo mogoče, četudi smo na tistem še vedno upali, da se bo kaj zgodilo, kar nam bo nudilo priložnost, da se rešimo z begom. Ker se bombardiranje ni približalo letališču, so vrata vagonov ostala zapahnjena.

Vse skupaj je trajalo morda kake pol ure. Bilo je prvo veliko bombardiranje, ki smo ga doživeli, in je napravilo s svojo mogočnostjo velik vtis na nas. Toda naslednje mesece smo spoznali, da je bila to navadna letalska vaja v primeri s tistim, kar je še čakalo München.

Ko so postale eksplozije bomb redkejše in je začelo ponehavati tudi lajanje protiletalskih baterij, smo se vrstili pri lini, da bi videli učinek bombardiranja. Na raznih točkah obzorja se je kadilo od požarov, vendar se nam je zdel učinek bombardiranja manjši, kakor smo pričakovali. Bili smo rahlo razočarani, ker smo privoščili Nemcem, da bi se jim zdobila mesta v prah in pepel. V položaju, v katerem smo bili, je bilo to opravičljivo.

Naše razočaranje je bilo tem grenkejše, ker je kljub nagonskemu strahu pred bombami vendarle vsak na tistem upal, da se nam bo med bombardiranjem posrečilo zbežati. Tako pa se naš položaj ne glede na treskanje bomb v daljavi, tresenje zemlje in požare ni nič izpremenil.

Takoj, ko se je začelo brnenje zavezniških letal oddaljevati, so se orožniki vzdignili iz grmov in iz jam, v katerih so našli zavetje, ter začeli pregledovati zapahe na vagonih, če jih le ni kdo od znotraj odpahnil. Zdaj, ko je popustila živčna napetost v njih, so postali hrupni in precej surovejši, kot so se kazali prej. Morda so si dajali s tem duška in sprostili prejšnjo napetost v sebi, ali pa so se hoteli nad nami znesti za svoj strah in za škodo, ki so jo napravila sovražna letala Münchenu, kajti tudi mi smo bili »sovražniki«. Dobro so vedeli, da smo jim v srcu privoščili in da smo držali z zavezniki. Morda jih je bilo tudi nekoliko sram, da smo jih videli, kako so se naglo poskrili pred letali. (Dalje)

GOSPODARSTVO

PŠENICO SO POCENILI

Pred enim mesecem je vlada sklenila znižati za 500 lir pri stotu ceno mehke pšenice, ki jo bodo po žetvi l. 1959 oddali v državna skladišča. Kmetovalci ne bodo dobili več 6.700 lir za stot pšenice, marveč samo 6.200. Cena trde pšenice pa ostane nespremenjena.

S tem sklepom je neposredno prizadetih samo 15 milijonov stotov pšenice, kolikor je namreč lahko sprejmejo državna skladišča, toda pričakovati je, da bo padla cena celotnemu pridelku. V Italiji že več let pridelajo več pšenice, kot je potrebujejo, in zato na trgu ne manjka krušnega žita. Notranja potrošnja je pred leti znašala okoli 90 milijonov stotov letno, žetve pa so dajale okoli 75 milijonov stotov. Italija je morala zato letno uvoziti 15 in tudi več milijonov stotov pšenice. V zadnjih letih so se pa razmere bistveno spremenile. Čeprav je število prebivalcev naraslo, je potrošnja pšenice padla za kakšnih 5 milijonov stotov, žetve pa so se znatno povečale, tako da je letošnja preseglja 95 milijonov stotov. V državnih skladiščih je ostalo precej pšenice iz prejšnjih let in država se mora truditi, da nepotrebne zaloge proda v inozemstvo. S to prodajo pa ima Italija veliko izgubo, ker je na svetovnem trgu cena pšenice znatno nižja kot pri nas. Ostale dežele jo namreč prodajajo po približno 4 tisoč lir za stot. Razlika torej znaša od 2.000 do 2.500 lir pri stotu.

S sklepom vlade so kmetovalci silno nezadovoljni, vendar njih ogorčenje ni povsem utemeljeno. Vedeti je namreč treba, da so danes hektarski donosi višji kot pred leti, ker danes sejejo pšenico boljših sort in ker je kmetijska tehnika mnogo napredovala: kmetje uporabljajo več strojev in zemljo izdatneje gnojijo. Večji hektarski donosi pa manjšajo pridelovalne stroške. Ti bi se v bodoče morali še bolj znižati, ker so v zadnjem času cene umetnih gnojil znatno padle.

Vlada teži za tem, da bi poljedelci sicer še izboljšali kmetijsko tehniko in dosegli še večje hektarske donose, a da bi obenem sejali manj pšenice. Zemljišča naj raje izkoristijo za druge kulture, predvsem za krmo, tako da bi se izboljšala živinoreja. Italija mora namreč uvoziti letno za mnogo milijard živine in mesa. Domača proizvodnja mesa sicer ni padla, a potrošnja se je v zadnjih 5 letih zvišala od 8,5 milijonov stotov na 11 milijonov. To pomeni, da v Italiji porabijo vedno več mesa in vedno manj kruha, kar pomeni, da se življenjska raven popravlja. Kljub temu je v Italiji potrošnja kruha še vedno zelo visoka, mnogo večja kot v ostalih državah Evropske tržne skupnosti: visoka potrošnja kruha pa kaže na še sorazmerno nizko življenjsko raven.

Zaradi znižanja cene pšenice je prizadet le malokateri slovenski kmet v Italiji, ker naši poljedelci povečini pridelajo toliko pšenice, kolikor je potrebujejo za dom.

Ker lahko pričakujemo, da se bo obenem s krušnim žitom znižala tudi cena kruhu, bo velika večina naših ljudi sklep vlade odobraval.

Kdor pa seje pšenico, naj še bolj izpopolni kmetijsko tehniko, da bo zvišal hektarske donose in s tem znižal proizvodne stroške. Višje hektarske donose bomo dosegli, če bo-

mo zemljo pravočasno in globoko preorali, ji izdatno gnojili in jo pravočasno posejali s primerno žlahtno sorto pšenice.

V JUGOSLAVIJI BODO SEJALI ITALIJANSKE SORTE PŠENICE

Pisali smo že, da so v Jugoslaviji v zadnjih letih napravili mnogo uspehov z italijanskimi sortami pšenice. Sejali so jih v Sloveniji in po vseh ostalih republikah, in sicer tako zasebniki kot kmetijske zadruge ter državna posestva. S pridelki so bili na splošno zelo zadovoljni: v Sloveniji so dosegli hektarski donos 56 stotov, v Vojvodini pa celo 87. O tako visokem hektarskem donosu pšenice v Italiji še nismo slišali.

Nekaj semena bodo v Jugoslaviji uvozili iz Italije, torej bodo sejali izvorno seme, še več pa bodo vsejali že v Jugoslaviji razmnoženih italijanskih sort.

Od italijanskih pšeničnih sort so se izkazale zlasti S. Pastore, Fortunato, Funotto, Abbondanza in še nekatere druge, se pravi iste sorte, ki tudi pri nas dobro uspevajo.

TOVARNA ZA PONAREJEVANJE VINA

Finančni stražniki so odkrili v Squinzanu (Lecce) pravo tovarno za ponarejevanje vina. Sodišču so prijavili lastnika in najbližje sotrudnike. Zanje so predvidene stroge kazni: od 1 do 5 let ječe in 1000 lir globe za vsak liter ponarejenega vina. Da gre za veliko tovarno, nam očitno kažejo količine zaplenjenih surovin. Stražniki so namreč zaplenili 150 stotov zgoščenega mošta, 1200 hl sladkorne raztopine, ki je bila že okisana z vinsko kislino; 550 hl z vinsko kislino okisane vode, mnogo pivnega kvasa in drugih

kipelnih glivic, stotine praznih vreč za sladkor, najmodernejšo opremo za ogrevanje itd. Po količini zaplenjenih tekočih surovin bi sleparji morali plačati najmanj 175 milijonov lir globe. Kazen pa bo verjetno znatno nižja, ker bodo že odvetniki dokazali, da niso našli nič ponarejenega vina!

GORIŠKE BRESKVE

Pod tem naslovom ne mislimo pisati o vseh breskvah, ki rastejo na Goriškem, temveč o čisto novih sortah, ki so nastale na Goriškem. Glavno zaslugo zanje ima g. Peter Martinis iz Krmina. Že pred leti je vzgojil nove sorte, ki se hitro širijo. Te so: P.8-Julia (zori v začetku julija in ima belo meso); H.6-Triestina (zori sredi julija in ima belo meso); I.3 (zori konec julija in ima rumeno meso); M.12-Friuli (zori okoli 1. avgusta, ima belo meso); Isontina (zori v prvi polovici avgusta, ima rumeno meso); S.8 (zori konec avgusta, ima belo meso). Pred letom dni je dal Martinis zaščititi 4 nove sorte, in sicer 5-12, 5-6, 6-6 in 1-2. Če je neka sorta zaščitena, pomeni, da je ne smemo širiti brez dovoljenja tistega, ki jo je zaščitil. To pa velja navadno 5 let, potem jo lahko sadimo brez dovoljenja.

Novi štiri sorte breskev rodijo debelejšje plodove kot ostale znane domače ali inozemske, poleg tega imajo čudovito lepe barve. Sorta 5-12 ima rumeno meso in zori kakšen dan pred sorto Amsden. Rumeno meso ima tudi naslednji sorti (5-6 in 6-6), ki zorita po sorti 5-12. Sorta 1-2 ima belo meso in dozori v avgustu.

Martinisovi prijatelji sadjarji so se pred dvema letoma združili v Društvo obsoških sadjarjev (Associazione Frutticoltori Isontini) in sklenili vzgojiti več tisoč dreves, da se uveljavijo na italijanskem in inozemskem trgu ter dokažejo, da starih sort breskev ni mogoče primerjati z novimi.

Sportni pregled

EVROPSKO PRVENSTVO V BUDIMPEŠTI

V soboto se je v madžarski prestolnici končalo tekmovanje za evropsko prvenstvo v plavanju, skokih v vodo in v vaterpolu. Največ kolajn so odnesli Rusi, in sicer 5 zlatih, 6 srebrnih in 5 bronastih. Presenetil pa je tudi uspeh Velike Britanije, ki je dosegla 5 zlatih, 4 srebrne in prav toliko bronastih kolajn. Na tretjem mestu je Nizozemska, kateri sledita Madžarska in Italija, ki se je zelo dobro izkazala. Italijani so namreč poleg zlate medalje odnesli še dve srebrni in dve bronasti. Jugoslavija pa je dobila samo eno srebrno svetinjo, in sicer v vaterpolu.

Plavalci so dosegli nov svetovni in 4 evropske viške. Nov svetovni rekord so postavile izbornice Nizozemke v štafeti 4x100 m mešano s časom 4'52"9. V tekmah se je nadalje odlikoval Skot Black, ki je postavil nov evropski višek na razdalji 1500 m s časom 18'5"8. Nove evropske rekorde so še dosegli Italijani Pucci na 100 m prosto (56"1), ruska moška štafeta 4x100 mešano (4'16"5) in nizozemska ženska štafeta 4x100 m prosto (4'22"9).

V vaterpolu se je Jugoslavija uvrstila na 2. mesto, in sicer za Madžarsko. Z enakim številom točk sta se na drugo mesto uvrstili tudi SZ in Italija.

Novi evropski prvaki so: **Moški** — 100 m prosto: Pucci (Italija); 400 m prosto, 1500 m prosto in 200 m metuljček: Black (Velika Britanija); 100 m hrbtno: Christophe (Francija); 200 m prsno: Kolesnikov (SZ); štafeti 4x200 m prosto in 4x100 mešano: SZ; skoki: Ujvari (Madžarska) in Phelps (Vel. Britanija). **Zenske** — 100 m prosto: Jobson (Švedska), 400 m prosto: Koster (Nizozemska); 100 hrbtno: Grinham (Vel. Britanija); 100 m metuljček: Langerberg (Nizozemska); 200 m prsno: Den Haan (Nizozem-

ska); štafeti 4x100 mešano in 4x100 prosto: Nizozemska; skoki: Krutova in Karetzkaicteva (obe SZ); Vaterpolo: Madžarska.

VELIKI USPEHI ITALIJANOV V FRANCIJI

V nedeljo so se na dirkališču v Parizu zaključile ostre borbe v kolesarskih dirkah za svetovno prvenstvo. Prva mesta so osvojili Italijan Gasparella, Francoza Riviere in Rousseau, Anglež Sheil in Švicar Bucher. V ženskih disciplinah sta bili uspešni Rusinji Ermolajeva (hitrostna voznja) in Kotchetova (zasledovalna voznja).

Če si podrobno ogledamo potek tekme za letošnje svetovno prvenstvo, lahko trdimo, da so se najbolj odrezali Italijani, saj so osvojili dve prvi mesti (Baldini in Gasparella), uvrstili so se štirikrat na drugo mesto (Sacchi, Simonigh, Faggin in Gaiardoni) in dvakrat na tretje (Maspes in Gandini). Italijani so tako osvojili častni pokal Desgrange. Prisodili so jim ga na podlagi izidov tekem za svetovna prvenstva v zadnjih 10 letih. Italijani so nabrali 198 točk, Francozi 83, Belgijci 80, Nizozemci 73, Angleži 52.

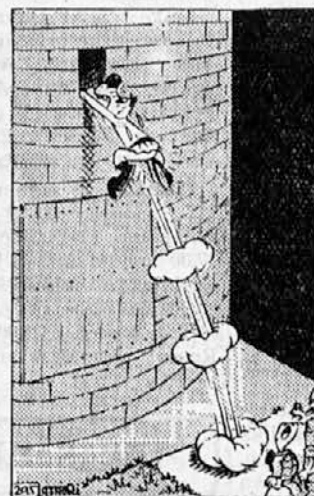
Novi svetovni prvaki so: **Poklicni kolesarji** — cestna voznja: Baldini (Italija), hitrostna voznja: Rousseau (Francija), zasledovalna voznja: Riviere (Francija) in voznja za motornimi vozili: Bucher (Švica). **Amaterji** — cestna voznja: Schur (Nemčija), hitrostna voznja: Gasparella (Italija), zasledovalna voznja: Sheil (Anglija). **Zenske discipline** — cestna voznja: Jacobs (Luksemburška), hitrostna voznja: Ermolajeva (SZ), zasledovalna voznja: Kotchetova (SZ).

SPORT PO SVETU

Lahka atletika: Nemeč Hary je s časom 10" dosegel nov svetovni rekord v teku na 100 m, toda rekord po vsej verjetnosti ne bo priznan, ker se zdi, da praga ni ustrezala predpisom.

Avtomobilizem — Anglež Brooks je na vozilu Vanwall zmagal v dirki za Veliko nagrado Italije, ki je bila v nedeljo v Monzi. Na prvem mestu lestvice je Anglež Hawthorn.

25

Za
naše
anim
laše
T
r
u
b
a
d
u
r
j
i

Rumena kača - vladar sveta

48

E. Wallace . R. B.

Z Umvelija so začeli spuščati čolne, ladja pa se je začela v veliko začudenje vseh počasi odmikati. Črni kapitan je vrgel jambor in jadro čez krov in je velel vsem urno veslati. Tudi Willing in Lynne sta se pridružila veslačem.

»Z vso silo naprej.« je poveljeval kapitan; vsi so ga brez besede ubogali.

Čoln, ki je bil še precej velik in brez jader, je le počasi napredoval v primeri z urnimi čolničji, ki so ga zasledovali.

»Tu je treba prav čudeža, če naj se rešimo.« je menil Lynne. Čudež se je res zgodil!

Zasledovalci so jim bili že za petami, kar je švignil izpod krova ladje velik rdeč plamen, nato pa se je zaslislal strahovit pok. Kmalu za njim pa še eden, hujši.

Ko so vzbui odjeknili, je zavladała okrog Umvelija smrtina tišina. Čez hip se je pa dvignilo vpitje in žvižganje. Čolničji so se

obrnili, da bi prišli ladji na pomoč. Velkanski črni oblaki dima so se začeli valiti iz vseh ladijskih odprtín in so zatemnili blede nebo.

»Kaj se goditi?« je vzkliknil kapitan in nato: »Hitro! se rešiti vsi! Hitro!«

Osem vesel se je začelo vedno hitreje premikati. »Potaplajo se, potaplajo, vrag jih bo vzel!« je na vse grlo kričal Jože Bray.

Res! Umveli se je potapljala! Petindvajset kilogramov močnega razstreliva je tisti vražji Spedwell skrtil v kabino in je tako spretno naravnal pekleski stroj, da je štiriindvajset ur po odhodu ladje eksplodiral. Nastavil ga je prav pod srednji krov, tako da je razneslo tudi zalogo smodnika in povzročilo popolno razdejanje. Ladja se je že nagnila na desni bok in se je počasi pogrezala v valove, ki so skozi veliko luknjo drli v trup. Gost oblak dima, pomešan s paro, se je sukljal iz vseh odprtín, vmes so pa švigali rdečkasti plameni. Na krovu je nastala nepopisna zmeda, vpitje na pomoč in blazno tekanje.

Begunci so se za hip ustavili in vsi zaprepaščeni zrlí na strašni prizor.

»Brzo, brzo, dečki, nikar se ne ustavljamó.« je vpil komisar. »Moramo hitro od tod!«

TEDENSKI KOLEDARČEK

14. septembra, nedelja: Ciprijan
 15. septembra, ponedeljek: Nikodem
 16. septembra, torek: Ljudmila
 17. septembra, sreda: Frančišek
 18. septembra, četrtek: Irena
 19. septembra, petek: Vida
 20. septembra, sobota: Evstahij

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 10. septembra si dobil oz. dal za:	
ameriški dolar	622—626 lir
avstrijski šiling	23,75—24,25 lir
100 dinarjev	85—88 lir
100 francoskih frankov	135—138 lir
funt šterling	1720—1760 lir
nemško marko	148—149 lir
pesos	15—16 lir
švicarski frank	144—146 lir
zlato	707—709 lir
napoleon	4700—4850 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 14. septembra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos sv. maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.30 Glasba po željah; 16.00 Slovenski zbori; 17.00 Novela: Anton Čehov: »Sopraga«; 18.20 Mozart: Godalni kvartet v G-duru; 20.30 Glasbeni mozaik; 21.30 Narava poje v pesmi: »Metulj, ti ljubljenc si rož in trav«; 22.00 Nedelja v športu; 22.10 Pojejo Jelka Cvetežar, Majda Sepe in Polonca Lesjak.

Ponedeljek, 15. septembra, ob: 11.30 Predavanje: »V pragozdu izgubljeno zlato mesto«; 13.30 Lahka glasba; 18.00 Brahms: Godalni kvartet v B-duru, op. 67; 18.40 Zenski kvartet iz Ljubljane; 19.15 Radijska univerza: Industrijska revolucija 19. stol.: (6.) »V industriji se pojavijo Nemci«; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Puccini: »Manon Lescaut«, opera v 4 dej.

Torek, 16. septembra, ob: 11.30 Potovanje po Italiji, turistično razgledi M. A. Bernonija; 18.00 Simfonični koncert dirigira Paul van Kempen - Mahler: Simfonija št. 1 v d-molu; 19.15 Širimo obzorja: »Mladi državljani«; 20.30 Operna glasba; 21.00 Obletnica tedna: »Karel Auer, sto let rojstva«; 21.35 Wieniawski: Koncert št. 2 v d-molu za violino in orkester, op. 22; 22.00 Literatura v Sovjetski zvezi: (9.) »Privid odjuge«.

Sreda, 17. septembra, ob: 11.30 Žena in dom, obzornik za ženski svet; 18.00 Sostakovič: Kvintet za klavir, op. 57; 18.30 Z začarane police: Marija Polak: »Svojevtrstno drevo«; 19.00 Zenski vokalni tercet »Metuljček«; 19.15 Zdravniški vedež; 20.30 Od melodije do melodije; 21.00 Henrik Ibsen: »Gospa z morja«, drama v 5 dej. Igrajo člani RO.

Četrtek, 18. septembra, ob: 11.30 Predavanje: »O sokolih, selcih, delfinih in drugih hitrih živalih«; 18.00 Musorgsky: Slike z razstave; 19.00 Poje baritonist Marcel Ostasevski; 19.15 Radijska univerza: Mednarodne organizacije: »Evropska premogovna in jeklarska skupnost«; 20.30 Zbor Slovenske filharmonije; 21.00 Ilustrirano predavanje: Malo znane Ljubezenske zgodbe iz svetovne zgodovine: (10.) »Atila in rimska sužnja«; 22.00 Sodobna književnost in umetnost: Alfonz Gspan in Josip Badalič: »Inkunabule v Sloveniji« (ocena prof. M. Jevnikar).

Petek, 19. septembra, ob: 11.30 Življenja in usode: »Max Grundig, radijski tovarnar«; 18.00 Velika dela slavnih mojstrov; 19.15 Utrinki iz znanosti in tehnike; 20.30 Dalmatinske narodne pesmi; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 21.30 R. Strauss: Tako je govoril Zarathustra - simfonična pesnitev, op. 30; 22.00 Dante Alighieri: Božanska komedija — Pekel; 32. spev. (V prevodu dr. A. Gradnika — razlaga dr. J. Jež); 22.35 Stravinsky: Svatba — divertimento za solo, zbor in orkester.

Sobota, 20. septembra, ob: 11.30 Izleti po gorah: (12.) »Sauris«; 15.00 Kmečki kvintet; 16.00 Radijska univerza: Življenjepisi mislecev: (7.) »Descartes«; 17.00 Schumann: »Ljubene in življenje žene«; 18.00 Oddaja za najmlajše: Saša Martelanc: »Mizarček svedriček«. Igrajo člani RO; 20.45 Vokalni kvintet »Niko Štritof«; 21.00 Dramatizirana zgodba: Renzo Rosso: »Poplah v atomskem skladišču«. Igrajo člani RO.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 508: Krti mi povzročajo na vrtu velikansko škodo. Kako se jih ubranim? Ali imamo primeren strup?

Odgovor: Krt je prebrisana žival in se poleg tega hrani samo z živim mesom. Proti njemu se uspešno branimo takole: Največ zaležejo krtolovke, to so posebne pasti, ki jih postavimo v rove. Teh pasti pa se ne smemo dotakniti s prsto roko, ker je krt obdarjen z odličnim vohom in bi to kmalu opazil ter bi se pasti izognil: delati moramo z rokavicami. Krta preženemo, če ga izstradamo. V ta na-

men razkužimo zemljo z geodrinom, ki zamori vse gliste, črve, strune in drugo podobno golazen. Ker mora krt dnevno požreti mnogo mrčesa, bo kmalu izgubil, ko ga ne bo več mogel dobiti. Preženemo ga tudi s smrdečimi snovmi, kot je naftalin, katerega položimo v krtovce rove. Še boljši je karbid, katerega tudi vnesemo v rov. Suh karbid ni učinkovit in ga zato nekoliko oblijemo z vodo. Iz njega se razvije hudo strupeni p' in aceten, ki se širi po rovih in najde krta tudi v globokem skrivališču.

ŽENSKI KOTIČEK**SLADOLED LAHKO NAPRAVITE SAMI**

Mnogi mislijo, da brez stroja ni mogoče napraviti sladoleda, toda manjšo količino, n. pr. pol kilograma sladoleda, napravimo lahko doma: Vzemite 5 kg ledu in ga pomešajte s soljo v razmerju 1:6, to je na vsakih 60 dkg ledu dodajte 10 dkg soli. Tako pripravljeno led deni v večjo posodo in pripravite zmes po spodaj navedenih receptih. Zmes deni v kotliček za točenje snega, postavi ga v posodo z ledom ter ga suči z roko, dokler bo pričela zmes zmrzovati. Čez nekaj časa bo sladoled pripravljen.

Vaniljev sladoled: Četrta litra sladke smetane in četrta litra mleka pomešajte s 15 dkg sladkorja in palico vanilije ter z osmimi rumenjaki. Zmes stepajte na pari, dokler se ne zgosti. Odstavite jo malo pred vretjem. Zmes nato shladite, deni v kotliček ter vrtite tako, kot smo zgoraj opisali. — **Kavin sladoled:** Pripravite zmes kot pri vaniljevem sladoledu, namesto vanilije pa ji dodajte 4 žlice kavinega ekstrakta. **Slivov sladoled:** Potrebujete četrta kg očiščenih sliv, sok polovice limone in dve žlici vode. Vse skuhajte in potisnite nato skozi sito.

IZ GORICE**VPISOVANJE**

V vse razrede nižje srednje in strokovne šole se je pričelo 1. in se zaključi 25. septembra. Kdor se hoče vpisati v I. razred nižje srednje šole, naj prinese s seboj potrdilo, da je z uspehom opravil sprejemni izpit. Za druge razrede in za strokovno šolo je potrebno šolsko spričevalo preteklega šolskega leta.

Izdaja Konzorcij Novega lista
 Odgovorni urednik Drago Legiša
 Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
 Telefon 29477

Njegove besede je potrdila še tretja eksplozija, hujska od prejšnjih, ki je ladjo dobesedno preklala na dvoje. Parnik se je začel hitro potapljati v kipeči vrtinec morja.

Trije rešilni čolni, v katerih je veslalo nekaj Kitajcev, so se naglo oddaljevali od kraja nesreče.

»Pogumno naprej, dečki!« je poveljeval komisar in osem rok je v enakih gibih potiskalo čoln po razpenjenem morju.

Clifford se je obrnil proti angleški obali in je za trenutek prenehel veslati. Na obzorju se je v že jasnem jutru pojavil obris dolge torpedovke. Pol ure kasneje je Sunbright povlekel na krov vse izčrpane begunce.

Petorica preostalih Kitajcev z Umvelija je v blaznem strahu klicala na pomoč duše svojih prednikov, stegovala roke in vpila, naj tudi nje rešijo na krov. »Kje je Fing-Ho?« je pozneje vprašal Lynne enega izmed častnikov Umvelija, ki od strahu ni mogel še govoriti. »Kaj se je zgodilo z vašim gospodarjem sveta?«

»Fing-Ho?« je jecljal nesrečnež in je s svojimi majhnimi očmi v strahu gledal Clifforda. »Da, da, jaz videti njegovo rumeno glavo v morju... pa še en kos tukaj... drugi tam. Od glave do pete se je tresel v grozni in se smehljal kot norec.

XXXVII.

Osem mesecev je preteklo od tiste strašne noči, ko je Jože Bray popeljal svojo mlado ženko v razkošno palačo. Na civilnem uradu v Parizu, kjer so obhajali svatbo, je domišljavi možak ukazal napisati: Jože Bray, star 51 let.

»Pazi,« ga je opomnil Clifford, ki mu je bil za pričo, »temu se pravi sleparija v javni listini in za take reči te v Franciji vtaknejo za nekaj časa v ječo.« »Sama zavist ga je, veš,« je ves srečen šepetal v ušesa mladi nevesti. Mabel mu je odgovorila z raztresenim nasmehom, ker je bolj mislila na polne kovčke prekrasnih poročnih oblek. Minila jo je žalost nad nesrečno smrtjo svojega očeta.

»Vidiš, zaklad mojega srca, najina poroka je, kot se pravi, res poroka iz ljubezni. Cliff pa... no, sedaj ne smemo obrekovati... toda midva veva, kaj ne, srček?« »Gotovo,« je pristala Mabel. »Kdaj bi si Clifford predstavljal, da se bo poročil z Ivanko, če bi mu ti ne ukazal?«

»Ubogo dekle, upajmo, da bo srečna; toda jaz se bojim, da sem ji naredil slabo uslugo.«

Ko je nova zakonska dvojica pripotovala na Brayeva posestva v Siangtan, jima je evropska kolonija priredila sijajen sprejem. Sveža in rožna lepota mlade Mabel se je zdela ob zajetnem Jožetu kot nežna cvetka ob divjem bršljanu. Vendar se je ona, sirota brez očeta, zavedala, da pomeni kot žena velikega bogatina Braya na Kitajskem dosti več, kot bi pa pomenila v Evropi, v kakšnem velikem mestu.

Nekega majskega večera, ko sta zakonca sedela pri večerji na ploščadi svoje krasne palače, se je javil sel iz Evrope. Med drugo pošto se je nahajalo tudi pismo od Ivanke. V njem je navdušeno opisovala srečno življenje ob strani svojega Lynna in nekje na robu je skoraj sramežljivo pripomnila, da se bo kmalu dinastija nadaljevala. Joe je ponudil pismo Mabeli, ki se je nakremžila: »Nadaljevala dinastija, eh, kako neumna fraza...« Vihala je nosek, ker je ona ni mogla nadaljevati in je vedela, da bo vse ogromno bogastvo njenega moža podedoval v tem slučaju Lynnov in Ivankin otrok. Postal bo še mogočnejši kot je bil Fing-Ho.

Iz teh misli jo je zbudil mož, ko je zazelhal: »No, no, nič hudega, tudi če se bo naš dedič imenoval Cliff namesto Bray. Saj si je Lynne prvi upal postaviti se po robu tako strahoviti organizaciji, kot jo je postavila na noge tista rumena kača, ki je hotela postati vladar sveta.«

To pot je dobričina Joe govoril iskreno in pametno.

K O N E C